

Kulturdepartementet
Medieavdelingen
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Sendes også pr e-post til postmottak@kud.dep.no

Postadresse: NRK juridisk avd.
0340 Oslo
Besøksadresse: Bj. Bjørnsons pl. 1

Sentralbord: 23 04 87 91
Telefaks: 23 04 71 03
E-post: olav.nyhus@nrk.no

Norsk rikskringkasting as
Foretaksreg.: NO976 390 512 MVA

www.nrk.no

Deres ref:
2006/06698ME/ME2 LAB:elt

Vår ref.:
ONYH

Dato:
24. januar 2012

HØRING – NOU 2011:12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag

1. Innledning

Vi viser til Kulturdepartementets høringsbrev datert 28. juni 2011. Videre viser vi til kontakt med underdirektør Lars Brustad om utsatt frist for NRKs uttalelse.

NRK vil i denne uttalelsen kommentere enkelte sentrale temaer og forslag i Mediansvarsutvalgets utredning.

2. *Personvern i media*

Medieansvarslovutvalget har vurdert behovet for særskilte tiltak for å styrke enkeltmenneskers personvern i møte med redaktørstyret medier. Utvalget konkluderer med at det verken er behov for nye særskilte lovregler eller for å opprette et medieombud.

NRK støtter utvalgets konklusjoner. Vi vil understreke betydningen av fortsatt å bygge på pressens etiske regelverk og selvdømmeordningen (Pressens faglige utvalg) som de grunnleggende elementer for å sikre personvern i forhold til redaktørstyrte medier. Vi mener det klart styrker kvaliteten i norske medier at presseetikken utvikles og forvaltes i direkte dialog mellom samfunnet og mediene selv.

Når det gjelder personvern i forhold til medier som står utenfor bransjens selvdømmeordning og som mangler sentral redaktørfunksjon, er NRK enig med utvalget i at den enkeltes personvern primært bør sikres gjennom å styrke og videreutvikle det ikke-rettslige tilbudet. Vi støtter også utvalgets forslag om å utvide Datatilsynets kompetanse slik at tilsynet får myndighet til å foreta en inngående avveining mellom hensynet til ytringsfrihet og personvern, og eventuelt fatte vedtak om sletting utenfor redaktørstyrte medier.

3. Det strafferettslige redaktøransvaret

Utvalgets flertall foreslår å oppheve det strafferettslige redaktøransvaret i straffeloven § 431. NRK er uenig i dette og støtter utvalgets mindretall som i stedet går inn for å skjerpe bestemmelsen og gjøre den teknologinøytral.

NRKs vurdering er at gjeldende bestemmelse om redaktørens straffeansvar har både en prinsipiell og en materiell viktig funksjon. Dersom bestemmelsen oppheves i stedet for å bli erstattet med en annen lovregel som eksplisitt gir redaktøren et tilnærmet objektivt ansvar, vil det virke i strid med utvalgets mandat om å søke et mer enhetlig system for plassering av ansvar.

NRK mener det er prinsipielt viktig å opprettholde redaktørens objektive straffeansvar for derved å tydeliggjøre og styrke redaktørrollen som institusjon. I en tid med stadig større mangfold og tilbud av medie- og kommunikasjonstjenester, er det nettopp behov for å tydeliggjøre de profesjonelle medieinstitusjonenes samfunnsrolle. Det tilsier at det gjøres tydelig for omverdenen hvilket ansvar som gjelder og hvem som er redaksjonelt ansvarlig. En slik klar tilordning av ansvaret bør gjelde for redaktørrollen gjennom hele rettssystemet, og vil være grunnleggende for å sikre pressefriheten og de profesjonelle mediernes integritet.

Utvalgets fremstilling av gjeldende rett skjemmes dessverre av enkelte feil og unøyaktigheter. Dermed blir også utgangspunktet for flertallets vurderinger preget av til dels sviktende resonnementer. Andre høringsinstanser, bl.a. Norsk

redaktørforening, har konkret kommentert feilene. Vi nøyer oss derfor med å vise til deres uttalelse.

NRKs vurdering er at bestemmelsen i straffeloven § 431 har reell betydning i gjeldende rett. En eventuell opphevelse av bestemmelsen vil få materielt uheldige konsekvenser både i forhold til mediernes egen rolle og i forhold til dem som føler seg krenket.

I forhold til tredjepersoner som føler seg krenket, vil en opphevelse av redaktøransvaret kunne lede til at ansvaret pulveriseres eller faller helt bort i enkelte tilfeller. Innholdsproduksjon og publiseringsbeslutninger i store mediehus involverer ofte så mange redaksjonelle medarbeidere, at det lett vil kunne oppstå uklarhet og tvil om hvem som kan tillegges subjektiv skyld. Usikkerheten vil føre til at det strafferettslige ansvaret ikke lar seg plassere, og at ingen dermed kan trekkes til ansvar. NRK mener derfor det vil være viktig å opprettholde et klart ansvarssubjekt for publiseringen.

Også i forhold til kildevernet er opphevelse av straffeloven § 431 betenkelig. Bestemmelsen må her nettopp innebære at redaktøren påtar seg ansvaret for publiseringen av den anonymiserte kildens utsagn. I motsatt fall øker presset mot å avdekke den originære ytrer, hvilket vil kunne ha en negativ effekt på potensielle kilder for viktig samfunnsinformasjon.

Betenkelighetene ved å pålegge et slikt objektivi straffansvar, vil avdempes ved at redaktøren aksepterer ansvaret ved sin rolletiltredelse, og at han selv vil være ansvarlig for å sikre rutiner som hindrer lovstridig publisering.

NRK er for øvrig enig i at ansvaret må gjøres teknologinøytralt, og gjelde uavhengig av om publiseringen skjer i analog presse, ved kringkasting eller i digitale medier.

4. Kildevern og anonymitetsrett

Slik NRK ser det, er pressens særskilte rolle i et demokratisk samfunn tillagt for liten vekt av flertallet i Medieansvarsutvalget, og dette gjenspeiler seg også i

flertallets standpunkt vedrørende kildevern, kapittel 12. Utviklingen i det digitale mediasamfunnet har gitt en rekke nye kanaler for informasjonsformidling og ytringer i det offentlige rom, hvilket åpenbart har mange positive sider. Samtidig fører denne utviklingen til at redaktørstyrte medier, som arbeider etter det presseetiske regelverket, blir mer viktig. I det informasjonstilfanget publikum utsettes for, er det viktig å kunne skille ut og få tilgang til de kanaler som innhenter/videreformidler informasjon, påpeker sammenhenger og avdekker kritikkverdige forhold i henhold til presseetiske og -faglige kriterier. Pressens rolle og publikums behov for uavhengig, kritisk kvalitetsjournalistikk i et digitalt mediemangfold må ikke undervurderes.

Utvalgets flertall legger sitt fokus på at kildevernbestemmelsene ikke kan styres ut fra «ytre strukturelle kjennetegn» slik som at mediet har en redaktør, uten å kommentere at disse «ytre strukturelle kjennetegnene» innebærer store og samfunnsmessig svært viktige reelle forskjeller. Dette tyder på en mangelfull forståelse av pressens rolle i et demokratisk samfunn.

NRK støtter mindretallets forslag om at det bør innføres et absolutt kildevern for journalister og redaktører. Et absolutt kildevern vil gi en lovbestemt garanti som vil øke sannsynligheten for at flere vil våge å fortelle om maktmisbruk, kritikkverdige og kriminelle forhold. I et langsiktig samfunnsperspektiv må dette være viktigere enn å beholde åpningen i lovverket for at kildevernet må vike når «viktige samfunnsinteresser» tilsier det eller det er «særlig påkrevd».

Vi viser i denne sammenheng også til presseetikkenes absolutte kildevern, og at ingen pressefolk noen gang har etterkommet pålegg fra domstolen om å oppgi kilden. Et pålegg fra domstolen vil således ikke ha noen praktisk betydning. Derimot er pressens kildevern i mange tilfeller avgjørende for at alvorlig kritikkverdige forhold – herunder også kriminelle forhold – blir avdekket.

At redaktørstyrte medier bør ha en sterkere lovbeskyttelse av kildevernet enn ikke-redaktørstyrte medier, følger av at de redaktørstyrte mediene er mer kompetent til å håndtere en kildevernsituasjon, og at de er underlagt pressens etiske regler, både i den journalistiske arbeidsprosessen og ved publiseringen.

Som utvalgets mindretall har redegjort for, reiser en kildevernsituasjon ofte komplekse og etisk kompliserte problemstillinger i flere deler av den journalistiske arbeidsprosessen. Hovedregelen etter presseetikken er åpne kilder. Når det gjelder redaktørstyrte medier vil publikum - i motsetning til ved ikke-redaktørstyret medier – ha trygghet for at anonyme kilder kun brukes i de tilfeller der det etter en presseetisk vurdering er forsvarlig. I tillegg vil publikum alltid ha en ansvarlig redaktør å forholde seg til, også når det gjelder anonyme ytringer.

Dersom det ikke innføres et lovbestemt absolutt kildevern, bør uansett ordlyden i kildevernbestemmelsene endres fordi den ikke er i samsvar med gjeldende rettstilstand. Kildevernet etter gjeldende rett er nær absolutt, jfr. både praksis fra EMD og avgjørelsen inntatt i Rt. 2010 side 1381 (Runestensaken). Dette samsvarer dårlig ordlydens bestemmelser om at kildevernet kan oppheves når «viktige samfunnsinteresser» tilsier det eller når det er «særlig påkrevd».

NRK støtter også mindretallets forslag om etterforskningsforbud i kildevernsaker. Det bør innføres et forbud mot at både offentlige og private aktører iverksetter etterforskning med sikte på å avdekke pressens kilder. Når det gjelder adgangen til å gjøre unntak fra et slikt etterforskningsforbud, støtter NRK Norsk Redaktørforenings forslag. Unntak bør bare gjelde politiets etterforskning av forbrytelser mot rikets sikkerhet eller tilfeller der det er nødvendig for å avverge rettstridige angrep på noens liv og helse, og være betinget av forutgående kjennelse fra domstolen. Videre mener NRK, i likhet med Norsk Redaktørforening, at Stortingets vedtakelse av datalagringsdirektivet forsterker behovet for et etterforskningsforbud i kildevernsaker.

NRK støtter også Norsk Redaktørforenings forslag om taushetsplikt for redaksjonelle medarbeidere. En taushetsplikt vil innebære at redaksjonelle medarbeidere ikke bare er avskåret fra å forklare seg for domstolene, men også vil være avskåret fra å forklare seg for andre myndighetsorganer. I tillegg vil man avskjære den risiko for å undergrave kildevernet som følger av avgjørelsen inntatt i Rt. 2011 side 1266, se mindretallets uttalelse i avsnitt 56 – 59.

3. Avsluttende merknader

NRK har valgt å kommentere kun utvalgte problemstillinger i Medieansvarsutvalgets utredning. Vårt hovedanliggende er å styrke argumentasjonen på de angjeldende punkter for å sikre utviklingen av ytringsfriheten og uavhengige profesjonelle medier i vårt demokratiske samfunn. Generelt slutter vi oss for øvrig til Redaktørforeningens uttalelse og tiltrer de konklusjoner som fremgår av denne.

Med vennlig hilsen
Norsk rikskringkasting AS



Olav A. Nyhus
Juridisk direktør